

ACC. N:R M. 14607: 1-3.

FOLKLIVS-  
ARKIVET  
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Hildur Wickström, Karkaryd*  
Härad: *Lunnebo* Berättare: *se uppt. bl. 1900 i Karkaryd*  
Socken: *Div. 1:1* Berättarens yrke: \_\_\_\_\_  
Uppteckningsår: *1958* Född år \_\_\_\_\_ i \_\_\_\_\_

Övernaturliga väsen. s. 1-2.

Hur man fick ha smörel i fred. s. 2-3.

# Uppteckningar fr. Markaryd, Flåmmeda och Hisingerud

M. 14607:1.

1  
Fri  
uppt.

För något 10-tal år tillbaka i tiden levde en gammal gumma, som kunde berätta om underliga ting som hon själv upplevat. Hon berättade att då hon var en ung flicka så hade hon plats på en gård i Markaryds socken. På den gården kunde det hända förunderliga ting. Tarenda kväll som man hade avslutat sin måltid och alla syskon i köket voro undanstökade så dukades bordet på nytt - och varje morgon var den framsatta maten uppäten och skålarna tomma. Det kunde även hända att hollass framkörda till gården inte hunnit bli avlastade för dagen ute fick stå ute under bar himmel. Fast gårdsfolket sov hela natten var i alla fall höstrindarna tomma och höet inbärgat, då man kom ut på morgonen. Och mycket annat arbete var överstokat under natten. Den unga tjänsteflickan gick i ständig undran: "Vilka voro de som sutto i köket och kissade och tasslade om nätterna eller som skötte om så mycket arbete nattetid?"

Hon bestod sig i alla fall att ta reda på hur det förhöll sig, och tog därför sängkläder och bäddade ut sig på golvet i handkammaren som gränsade till köket. Där väjde emellertid ej länge fröken hon fick höra det sedvanliga trippandet av små fötter i köket. Stolar drogos fram och snart hörides stötar slamsa mot stälskanterna och det pralades och tasslades. Nu kunde inte flickan vänta längre - försiktigt öppnade hon dörren och tillade in i köket genom dörspringan. Då såg hon en hel del småpysslingar klädda i lura och boll sitta bänkade vid köksbordet. Men de tycktes inte märka henne som stod i dörren, ty de fortfor ~~att~~ att äta och sno i sig. Tygl och försiktigt stängde flickan dörren - nu hade hon sett vilka de voro som tömde faten på nätterna, och hon förstod även, att det var dessa som väjde för att så mycket arbete hamns med på denna gård.

En annan gång skulle samma tjänsteflicka gå ut i skogen för att leta efter en bortspunnen tråd och då hon ej genast kunde finna henne - så gick hon en vända längre in i skogen. Men vad var vil detta som hon såg nu? Flickan blev stående och gnuggade ögonen - i en liten glöuta i skogen låg det allra min-

FOLKLIVSARKIVET  
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

da hus hon nägon sin sett - och utanför detta syntes små, små varelser. Heden  
flickan står och stirrar på allt detta märkliga hon får se här i stegen, kom  
hon att tänka på att man vid dylika tillfällen bör vända ett klädesplagg. Därför  
tog hon av sig sin kofta och vängde den, varefter hon åter satte den på sig. När  
flickan åter sig upp - så var både hus och småfolk borta. Om dessa händelser  
hade den gamla gumman berättat många gånger - och allvarligt bebyggade hon,  
att hon verkligen upplevat de händelser som hon hade berättat.

En sommardag under 1880-talet gick en då ungefär 12-årig flicka i en stog i  
Hamneda socken och vallade korna. Omkring henne växte träden höga, och den djupa-  
gröna mossan bildade ett vortent tårn över deras skavliga rötter. Över stenarna som låg  
spridda här och var klängde sig linnians slingrande reor, och dess öppna skära klockor  
fylldes hela stegen med sin vunderbara doft. Medan flickan går där och har sin upp-  
märksamhet rikad på sina kor, trallar hon en liten låt som hon brukar när hon är en-  
sam med korna i stegen. Nu har hon hunnit fram till Ekebjärs (Ekebergs) bergs-  
knalle och skall just gå vidare, då hon blir stående. Tyg ut en en av de  
stora stenarna på Ekebjärs backe kommer en liten, liten gumma och klappar i sina  
små händer. Väll flickan står där och stirrar. Vad kan det vara för en liten gumma? En så-  
dan liten gumma hade hon aldrig sett förut - om de ens hörd talas om. Men så sluter gumman  
att klappa i händerna - vänder sig om och går rakt in i stenröset igen.

Det låg ha varit flera personer som sett samma gumma vid Ekebjärs backe. Som  
bekant är har Hamneda socken en hel del fornminnen såsom hövdingagrovar och  
dylikt. Och genom denna socken flyter Lagan och här har Lagstigen sin väg. Många  
underliga sägner finnes om det mystiska ritterfolket som säges ha haft sin  
hemvist här under stenar och bergsknallar.

I en bondgård i Hinnerysöds socken hände det ofta att man hade svårt att  
få smör hur fin grädden än var. En kväll när de äldre familjemedlemmarna <sup>vär</sup> bod-  
bjudna på julkalas men de båda äldsta döttrarna skulle vara hemma och passa  
barnen och stöta huset. Bland andra orden de skulle utbrutta, var de  
även tillsagda att korna smör. Men hur mycket de än arbetade med

hvar en gång så blev det inget smärre önda. Då kom en av dotterna att tänka på, att hon en gång såg att hvar man skulle gå tillvägs för att ha smör i färd - ty att det var fräja om trolldom, det var det nog inget tvivel om. Man skulle elda upp ugnen och slänga grädden däruti samtidigt som man ropade: "Som elden bränner denna grädd, skall du som stulet den också bli bränd i ansiktet." (Alltså skulle den som stulet smör bli bränd i ansiktet.) Och den skulle också såsom dröven en osynlig kraft bli dröven att gå till det stället varifrån de stulet smör och samtidigt skulle då lämna tillbaka någon annan sak som de stulet.) Tagt och gjut - flickorna eldade upp bakugnen och när det var som hast slängde de in grädden under det de mumlade förut sagda ramsa. Men när flickorna stängt bakugnsluckan så tog rädslan överhand så att de nog läste alla drömar om sig. Tänk om smörtyven verkligen kom -! Tygta och förskrämda lypsade de efter varje ljud. De knarkade det på ytterdörren. Flickorna for upp vettstämmande - men så tog den yngsta mod till sig och gick ut i förstugan och sporde som det var som knarkat på dörren. Den besökande sade sitt namn - det var en grannkvinnas som hade lånat några spikar och ville nu återlämna dessa. Då dörren öppnats steg den besökande in, och hon var eldröd i ansiktet, som om hon varit skämd. Flickorna frågade om orsaken till detta. Grannkvinnan ombadade då att både hon och hennes man helt nyss fått elakartade utslag i ansiktet. Men de hade blyvatten att badda på, så nu skulle de få bota med utslag. I alla fall förstod de båda flickorna varifrån de båda fått sina bränn-skador och brännblåsor och de förstod även att det var dessa som trolldom varit all deras smär. Efter den dagen frågar de alltid smär när de kånade. Sexma händelse ägde rum för ungefär 35 år sedan. Den äldsta systern är nu död sedan flera år tillbaka - men hennes efterlevande syster tror inte förklara detta - <sup>(inte glömma)</sup> men den raddfäla hon kände då de slängt in grädden i ugnen, och då det strax efter knarkade på ytterdörren.

Det finnes måhända mycket mellan himmel och jord som vi människor inte kunna förstå eller fatta.

Hildur Wikström